

Busnes y Senedd

Canllaw i'r broses ddeddfu

Mai 2020

Senedd Cymru
Busnes y Senedd

Senedd Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl. Mae'r Senedd, fel y'i gelwir, yn deddfu ar gyfer Cymru, yn cytuno ar drethi yng Nghymru, ac yn dwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Gallwch weld copi electronig o'r adroddiad hwn ar wefan y Senedd:
www.senedd.cymru

Gellir cael rhagor o gopïau o'r ddogfen hon mewn ffurfiau hygyrch, yn cynnwys Braille, print bras, fersiwn sain a chopïau caled gan:

Yr Uned Cymorth Craffu
Senedd
Bae Caerdydd
CF99 1SN

E-bost: deddfwriaeth@senedd.cymru

© Hawlfraint Comisiwn y Senedd 2020

Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difriol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn y Senedd sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Cynnwys

Crynodeb o broses y Senedd ar gyfer craffu ar Filiau Cyhoeddus	3
01. Cyflwyniad	4
01.1. Cefndir	4
02. Biliau yn y Senedd.....	7
02.1. Beth yw Bil?	7
02.2. Cyflwyno Bil.....	7
03. Y broses o ystyried Bil Llywodraeth	8
03.1. Cyfnod 1	8
03.2. Cyfnod 2	8
03.3. Cyfnod 3	8
03.4. Cyfnodau diwygio eraill	8
03.5. Cyfnod 4	8
03.6. Pasio Bil	8
04. Biliau Eraill	9
05. Is-ddeddfwriaeth yn y Senedd.....	10
05.1. Beth yw is-ddeddfwriaeth?	10
05.2. Sut y caiff is-ddeddfwriaeth ei gwneud?.....	10
05.3. Sut mae gwaith craffu ar is-ddeddfwriaeth yn digwydd?	10

Crynodeb o'r broses ar gyfer craffu ar Filiau Cyhoeddus gan y Senedd

Bil yn cael ei gyflwyno gan yr Aelod sy'n Gyfrifol

Y Pwyllgor Busnes yn penderfynu a ddylid cyfeirio'r Bil at bwyllgor cyfrifol (A phennu dyddiad cau i'r pwyllgor adrodd yn ôl)

Cyfnod 1
Egwyddorion
Cyffredinol

↓ Ydy

Y pwyllgor cyfrifol yn ymgynghori ac yn clywed tystiolaeth.

Yn cyhoeddi ei Adroddiad Cyfnod 1

⇒

↓ Nac ydy

Y Senedd yn cytuno ar egwyddorion cyffredinol y Bil?

Nac Y Bil yn ydy ⇒ methu

↓ Ydy

Yn symud ymlaen i Gyfnod 2

Cyfnod 2
Craffu fesul llinell

Gwelliannau ⇒

Y Senedd yn cytuno ar Benderfyniad Ariannol ar gyfer y Bil o fewn 6 mis?

Nac Y Bil yn ydy ⇒ methu

↓ Ydy

Ystyriaeth fanwl gan bwyllgor

Cyfnod 3
Craffu fesul llinell

Gwelliannau ⇒

Ystyriaeth fanwl gan y Senedd

Cyfnod 3 pellach
(dewisol)
Craffu fesul llinell

Gwelliannau ⇒

gan yr Aelod sy'n Gyfrifol neu'r Llywodraeth yn unig

Ystyriaeth fanwl gan y Senedd

Y Cyfnod Adrodd
(dewisol)
Craffu fesul llinell

Gwelliannau ⇒

Ystyriaeth fanwl gan y Senedd

Cyfnod Adrodd Pellach
(dewisol) Craffu fesul llinell

Gwelliannau ⇒

gan yr Aelod sy'n Gyfrifol neu'r Llywodraeth yn unig

Ystyriaeth fanwl gan y Senedd

Cyfnod 4
Dadl ar basio'r Bil

Ayw'r Senedd yn cytuno ar y cynnig i basio'r Bil?

Nac Y Bil yn ydy ⇒ methu

↓ Ydy

Y Bil yn dod yn Ddeddf

(ac os nadoes unrhyw her gyfreithiol)
Y Cydsyniad Brenhinol

01. Cyflwyniad

01. Mae'r canllaw hwn yn rhoi crynodeb o weithdrefn y Senedd ar gyfer ystyried a phasio Biliau Cyhoeddus.
02. Mae hefyd yn rhoi crynodeb o'r gweithdrefnau ar gyfer gwneud is-ddeddfwriaeth a chraffu arni.

01.1. Cefndir

03. Mae **Deddf Llywodraeth Cymru 2006 (fel y'i diwygiwyd)** ("Deddf 2006") yn gwneud darpariaethau i'r Senedd wneud cyfreithiau, a elwir yn 'Ddeddfau gan Senedd Cymru'.
04. Gall y Senedd wneud cyfreithiau ar nifer o wahanol bynciau, sydd wedi eu henwi yn Atodlen 7 i Ddeddf 2006. Dyma'r pynciau hynny —
 - Addysg a hyfforddiant
 - Amaethyddiaeth, coedwigaeth, anifeiliaid, planhigion a datblygu gwledig
 - Bwyd
 - Chwaraeon a hamdden
 - Cynllunio gwlad a thref
 - Datblygu economaidd
 - Diwylliant
 - Dŵr ac amddiffyn rhag llifogydd
 - Gwasanaethau tân a diogelwch rhag tân
 - Gweinyddiaeth gyhoeddus
 - Henebion ac adeiladau hanesyddol
 - Iechyd a gwasanaethau iechyd
 - Lles cymdeithasol
 - Llywodraeth leol
 - Priffyrdd a thrafnidiaeth
 - Senedd Cymru
 - Tai
 - Trethiant
 - Twristiaeth
 - Y Gymraeg
 - Yr amgylchedd
05. Mae rhai materion o fewn y meysydd pwnc uchod sy'n parhau i fod tu allan i gymhwysedd deddfwriaethol y Senedd. Rhestrir yr 'eithriadau' hyn yn Atodlen 7 i Ddeddf 2006.

02. Biliau yn y Senedd

02.1. Beth yw Bil?

- 06. Cyfraith ddrafft yw Bil. Ar ôl i Fil gael ei ystyried a'i basio gan y Senedd, a chael Cydsyniad Brenhinol gan y Frenhines, daw'n 'Ddeddf gan Senedd Cymru'.
- 07. Mae Deddf gan Senedd Cymru yn gyfraith, a gellir ei gorfodi ym mhob rhan o Gymru lle mae'n gymwys.

02.2. Cyflwyno Bil

- 08. Er mwyn i Fil gael ei ystyried gan y Senedd, rhaid iddo gael ei 'gyflwyno' i'r Senedd yn ffurfiol. Yn ymarferol, mae hyn yn golygu y caiff y Bil ei osod gyda swyddogion yn y Swyddfa Gyflwyno, sy'n trefnu i'r Bil gael ei gyhoeddi ar wefan y Senedd.
- 09. Caiff y rhan fwyaf o Filiau eu cyflwyno gan Weinidogion ('Biliau'r Llywodraeth') ond gallant hefyd gael eu cyflwyno gan;
 - un o bwyllgorau'r Senedd;
 - Aelod unigol, y tynnir ei enw mewn balot; neu
 - Gomisiwn y Senedd.
- 10. Ar adeg eu cyflwyno, ac eithrio mewn rhai amgylchiadau cyfyngedig, rhaid i Filiau fod ar gael yn Gymraeg a Saesneg. Rhaid i'r Llywydd gyhoeddi datganiad yn nodi a yw hi'n ystyried bod gan y Senedd y pŵer i wneud y Bil. Hefyd, mae'n rhaid i bob Bil gael Memorandwm Esboniadol i gyd-fynd ag ef sy'n amlinellu ei amcanion polisi, manylion unrhyw ymgynghoriad sydd eisoes wedi ei gynnal mewn perthynas â'r Bil, amcangyfrif o gostau rhoi'r Bil ar waith ac unrhyw wybodaeth berthnasol arall.

03. Y broses o ystyried Bil Llywodraeth

11. Fel arfer, ceir proses ag iddi bedwar cyfnod ar gyfer ystyried Bil Llywodraeth yn y Senedd.

03.1. Cyfnod 1

12. Mae'r cyfnod hwn yn cynnwys pwyllgor (neu bwyllgorau) yn ystyried egwyddorion cyffredinol y Bil, ac ar ôl hynny, rhaid i'r Senedd gytuno (neu fel arall) ar yr egwyddorion cyffredinol.
13. Bydd y pwyllgor yn canolbwyntio ar brif ddiben(ion) y Bil, yn hytrach nag edrych ar y manylion (sy'n fater ar gyfer cyfnodau diweddarach). Gall y pwyllgor hefyd wahodd sylwadau gan bartion â diddordeb, a gall gasglu tystiolaeth ysgrifenedig a llafar fel rhan o'i waith.
14. Ar ôl i'r pwyllgor gyflwyno ei adroddiad, gofynnir i'r Senedd drafod a phleidleisio ar egwyddorion cyffredinol y Bil – hon yw'r 'ddadl Cyfnod 1'.

03.2. Cyfnod 2

15. Mae'r cyfnod hwn yn dilyn cwblhau Cyfnod 1 ac mae'n cynnwys ystyriaeth fanwl, gan bwyllgor, o Fil ac unrhyw welliannau a gynigiwyd gan Aelodau o'r Senedd.
16. Gall unrhyw Aelod o'r Senedd gyflwyno gwelliannau i'r Bil, ac nid oes cyfyngiad ar nifer y gwelliannau y gellir eu cyflwyno. Fodd bynnag, dim ond aelodau'r pwyllgor sy'n gallu pleidleisio ar y gwelliannau. Daw'r cyfnod hwn i ben ar ôl i'r holl welliannau gael eu hystyried.
17. Os yw'r Llywydd yn penderfynu bod angen penderfyniad ariannol ar gyfer y Bil, yna ni all unrhyw drafodion ddigwydd yng Nghyfnod 2 cyn i'r Senedd gytuno ar y penderfyniad ariannol hwnnw. Os na chytunir ar benderfyniad ariannol o fewn chwe mis o'r Senedd yn cytuno ar egwyddorion cyffredinol Bil yn ystod Cyfnod 1, mae'r Bil yn methu.

03.3. Cyfnod 3

18. Mae'r cyfnod hwn yn dilyn cwblhau Cyfnod 2 ac mae'n cynnwys ystyriaeth fanwl, gan y Senedd mewn Cyfarfod Llawn, o'r Bil ac unrhyw welliannau a gyflwynwyd gan Aelodau o'r Senedd.
19. Gall unrhyw Aelod gyflwyno gwelliannau i'r Bil, ond gall y Llywydd benderfynu pa welliannau a gaiff eu hystyried gan y Senedd.

03.4. Cyfnodau diwygio eraill

20. Os yw'r Senedd yn dymuno, gall hefyd ystyried Bil yn ystod Cyfnod 3 hwyrach, y Cyfnod Adrodd a'r Cyfnod Adrodd Pellach.

03.5. Cyfnod 4

21. Dyma gyfnod olaf y broses ac mae'n dilyn cwblhau Cyfnod 3 (neu'r cyfnod diwygio olaf). Yn y Cyfnod hwn, mae'r Senedd yn pleidleisio ar a ddylid pasio testun terfynol y Bil.

03.6. Pasio Bil

22. Os caiff Bil ei basio gan y Senedd yng Nghyfnod 4, rhaid iddo gael Cydsyniad Brenhinol gan y Frenhines cyn y daw'n gyfraith ffurfiol.
23. Os nad yw'r Senedd yn pasio'r Bil yng Nghyfnod 4, mae'n methu ac ni ellir gweithredu arno ymhellach.

04. Biliau Eraill

24. Gall un o bwyllgorau'r Senedd, Aelodau unigol neu Gomisiwn y Senedd hefyd gyflwyno Biliau ac, fel arfer, byddant yn dilyn gweithdrefn debyg i'r un a ddisgrifiwyd uchod.
25. Dim ond Aelodau unigol sydd wedi bod yn llwyddiannus mewn balot sy'n gallu cyflwyno Biliau. Caiff balot ei gynnal gan y Llywydd. Er mwyn cael eu hystyried ar gyfer balot, mae'n rhaid i Aelodau roi teitl y Bil y maent yn dymuno ei gyflwyno, ynghyd ag esboniad o amcanion polisi'r Bil. Os ydynt yn llwyddiannus mewn balot, rhaid iddynt hefyd gael caniatâd gan y Senedd i gyflwyno Bil yn seiliedig ar yr esboniad hwnnw.

05. Is-ddeddfwriaeth yn y Senedd

05.1. Beth yw is-ddeddfwriaeth?

26. Gelwir Deddfau gan Senedd Cymru a Deddfau Senedd y DU yn ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae 'is-ddeddfwriaeth' yn derm cyffredinol ar gyfer cyfreithiau a wneir o dan ddarpariaethau Deddf (neu Fesur y Cynulliad). Gelwir is-ddeddfwriaeth hefyd yn ddeddfwriaeth ddirprwyedig ac mae fel arfer ar ffurf offerynnau statudol.
27. Wrth basio Bil, mae'r Senedd yn cymeradwyo ei egwyddorion, ei amcanion cyffredinol a manylion pwysig yn ei gylch. Fodd bynnag, bydd fel arfer yn rhoi pwerau is-ddeddfwriaeth i Weinidogion Cymru neu gorff arall i wneud rheoliadau a rheolau manwl neu gymell camau gweithredu mewn perthynas â'r ffordd y caiff y brif gyfraith ei rhoi ar waith.

05.2. Sut y caiff is-ddeddfwriaeth ei gwneud?

28. Er y gall amryw o gyrrff, yn cynnwys awdurdodau lleol a chyrrff statudol eraill wneud is-ddeddfwriaeth, mae'r rhan fwyaf o'r is-ddeddfwriaeth sy'n berthnasol i'r Senedd yn cael ei wneud gan Weinidogion.
29. Mae tri phrif gategori o is-ddeddfwriaeth, yn dibynnu ar y weithdrefn a ddefnyddir i graffu ar yr is-ddeddfwriaeth a'i chymeradwyo. Dyma'r categorïau:
 - Dim gweithdrefn – fe'i cyhoeddir fel arfer, a dim ond gofyn am gymeradwyaeth Gweinidogion (neu eu swyddogion) sy'n ofynnol.
 - Y weithdrefn penderfyniad negyddol – caiff ei chyhoeddi, ond, gall y Senedd gytuno o fewn 40 diwrnod i ddirymu (canslo) y ddeddfwriaeth os yw Aelod yn cyflwyno cynnig i'r perwyl hwnnw.
 - Y weithdrefn penderfyniad cadarnhaol – cyhoeddir drafft ohoni ac mae'n ofynnol i'r Senedd ei chymeradwyo cyn y gall ddod i rym.
30. O bryd i'w gilydd, ar gyfer deddfwriaeth neilltuol o bwysig neu gynhennus, defnyddir yr hyn a elwir yn weithdrefn **uwch-gadarnhaol**. Mae hon yn weithdrefn gadarnhaol ond bod iddi ofynion ychwanegol, er enghraifft cyfnod ymgynghori cyn y gellir cyflwyno deddfwriaeth gerbron y Senedd i'w chymeradwyo.

05.3. Sut mae gwaith craffu ar is-ddeddfwriaeth yn digwydd?

31. Mae Rheolau Sefydlog y Senedd yn rhoi hawl i bwyllgor yn y Senedd gael hyd at 20 diwrnod i gyflwyno adroddiad i'r Senedd ar unrhyw fater sy'n deillio o is-ddeddfwriaeth.
32. Mae'r Senedd bob amser yn cynnal dadl ar is-ddeddfwriaeth sy'n destun y weithdrefn cadarnhaol, ac mae'r Senedd hefyd yn gorfod ei chymeradwyo cyn y gall ddod i rym. Daw is-ddeddfwriaeth sy'n destun y weithdrefn negyddol i rym ar y dyddiad y nodwyd ynddi oni bai bod Aelod o'r Senedd yn gwneud cais bod y Senedd yn ei thrafod (drwy gyflwyno cynnig yn gofyn i'r ddeddfwriaeth gael ei dirymu).